

Данюк А.О.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філології та мовної комунікації
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ СТИМУЛЮВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті обґрунтовано педагогічні стратегії стимулювання мотивації творчої діяльності здобувачів освіти у процесі вивчення філологічних дисциплін. Охарактеризовано сучасні педагогічні методи та прийоми стимулювання й мотивації до творчої діяльності: гейміфікація, технології критичного мислення, інформаційно-комп'ютерні технології, проектна діяльність, візуалізація навчального контенту, фреймове структурування, ейдос-конспект, використання буклетів, дайджестів, коміксів, мемів, інфографіки тощо.

Ключові слова: творчість, творча діяльність, мотив, мотивація, творчі здібності, стимулювання, методи та прийоми мотивації.

Daniuk A.O. Pedagogical strategies for stimulating students' motivation to creative activity. The article substantiates pedagogical strategies for stimulating the motivation of creative activity of students in the process of studying philological disciplines. Modern pedagogical methods and techniques for stimulating and motivating creative activity are described: gamification, critical thinking technologies, information and computer technologies, project activities, visualization of educational content, frame structuring, eidos outline, use of booklets, digests, comics, memes, infographics, etc.

Key words: creativity, creative activity, motive, motivation, creative abilities, stimulation, methods and techniques of motivation.

Актуальність. Формування стійкої мотивації студентів до активної творчої та навчальної діяльності є одним із ключових викликів сучасної системи освіти. У контексті швидких соціальних та економічних змін, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей набуває особливої актуальності. Освіта має виховувати особистість, яка не просто

адаптується до мінливих умов, а й здатна активно впливати на дійсність, змінюючи її на краще. Саме творчість є наскрізною, невід'ємною складовою людської життєдіяльності та соціальної активності. Більшість філософів та науковців, зокрема Е. Фромм, підкреслює її екзистенційне значення, стверджуючи, що «людина живе лише доти, доки творить» [5]. Творча діяльність спрямована на створення якісно нових цінностей, що сприяє глибинному духовному, моральному та особистісному розвитку людини, розширюючи її свободу та сприяючи розвитку культури в цілому.

Одним із найважливіших завдань сучасної педагогіки є виховання в особистості здатності бути творцем. Ця здатність є вирішальною для досягнення успіху в усіх сферах діяльності, оскільки занурення в атмосферу творчості природно задовольняє внутрішню потребу особистості в активному пізнанні та конструюванні нового. Творчий процес – це рушійна сила, що призводить до трансформації навколишнього світу та створення абсолютно нових об'єктів і нового порядку речей.

Незважаючи на стратегічну важливість, проблема формування мотивації, що знаходиться на межі навчальних і виховних процесів у закладах вищої освіти, часто залишається поза достатньою увагою педагогів і психологів, що й зумовлює **актуальність** нашого дослідження. Мотиваційні зусилля повинні бути спрямовані не лише на засвоєння навчального матеріалу, але й на глибинний розвиток особистості здобувача освіти в процесі творчої діяльності.

Мета статті – дослідити специфіку мотивації творчої та навчальної діяльності здобувачів вищої освіти, зосередившись на досвіді вивчення філологічних дисциплін.

Мотивацію досліджували багато відомих науковців, зокрема Дж. Адамс, К. Альдерфер, Д. Аткинсон, В. Врум, Ф. Герцберг, Е. Лоулер, Д. Мак-Клеланд, А. Маслоу, Л. Портер, А. Шопенгауер та ін. Ґрунтовне вивчення наукових джерел засвідчило, що науковці приділяють значну увагу проблемі формування мотивації в навчально-виховному процесі. У психологічних дослідженнях її широко розглядали Л. Божович, Є. Ільїн, Г. Костюк, О. Леонт'єв та ін. Проблемі мотивації соціальної діяльності людини присвячено велику кількість праць сучасних зарубіжних філософів (М. Вебер, Л. Декерс, Т. Парсонс, Е. Фромм, Ю. Хабермас).

Виклад основного матеріалу. Термін «мотивація» уперше ввів у науковий обіг А. Шопенгауер, і згодом це поняття стало ключовим для пояснення причин людської поведінки. Сучасна наука розуміє мотивацію як систему мотивів – спонукальних чинників діяльності людини. Ця мотиваційна сфера має складну ієрархічну структуру, яка формується під впливом як індивідуальних, так і соціальних обставин. Оскільки мотиваційна сфера є унікальною для кожної людини та динамічно змінюється протягом життя, важливо враховувати розширення кола мотивів, засобів і предметів їхнього задоволення в сучасному світі.

Мотивація – це комплекс внутрішніх і зовнішніх процесів, що безпосередньо спонукають людину до дії. Фахівці традиційно поділяють її на: внутрішню (інтринсивну): спонукання, пов'язане з виконанням діяльності заради неї самої; єдиною винагородою є внутрішнє задоволення, радість, розвиток і отримання нових знань; це найперспективніший і найтриваліший вид мотивації; та зовнішню (екстринсивну) мотивацію: активність, спричинена зовнішніми обставинами або стимулами. Також виділяють позитивну мотивацію (прагнення до нагороди, похвали, успіху) та негативну мотивацію (уникнення покарання або неприємностей). Хоча обидва види є необхідними, стимулювання позитивної мотивації є більш перспективним. На жаль, зовнішні стимули (нагорода, покарання, конкуренція) часто переважають в закладах освіти, хоча вони дають лише короткотривалий результат.

Побудова внутрішньої мотивації студентів, що ґрунтується на особистому інтересі та задоволенні, є пріоритетом. Однак для її «розпалювання» необхідно ефективно використовувати зовнішні ситуації, стимули та педагогічні дії. М. Полець, аналізуючи підходи до підвищення мотивації доводить, що «врахування індивідуальних інтересів, особистісних потреб і рівня підготовки студентів сприяє підвищенню їхньої залученості в освітню діяльність» [3, с. 3]. Зокрема, персоніфіковані навчальні завдання, адаптовані до цілей конкретного здобувача освіти, забезпечують внутрішню зацікавленість і посилюють пізнавальну мотивацію. Дослідник наголошує на важливості впровадження індивідуальних освітніх траєкторій, менторства та коучингу як засобів підтримки професійної самоідентифікації студентів [3]. Т. Шарова, аналізуючи сучасні погляди на індивідуалізацію навчання обдарованої молоді, виокремлює диференціацію навчання, програми для прискорення навчання, поглиблене навчання, а також менторство та

наставництво, використання сучасних технологій, соціально-емоційна підтримка та інтеграцію в освітній процес. На думку дослідниці, саме диференціація «передбачає створення різних освітніх маршрутів для здобувачів освіти з різними здібностями, для яких передбачені завдання різної складності, а також робота у гнучких групах» [7, с. 310].

Мотивація є складною системою, що охоплює внутрішні мотиви, зовнішні стимули, власні переконання, емоції та конкретні дії. Ефективний вплив на мотивацію здобувачів освіти вимагає врахування всіх цих компонентів, а педагогічні рішення мають бути аргументованими, продуманими, враховувати потреби студентів і базуватися на взаєминах співробітництва.

Мотиви творчої діяльності безпосередньо визначаються такими фундаментальними потребами особистості, як:

- потреба у самоактуалізації та самореалізації;
- потреба у самовдосконаленні та самоствердженні;
- потреба у самовіддачі [1, с. 105].

У педагогіці мотиви традиційно поділяють на пізнавальні (пов'язані зі змістом навчання) і соціальні (пов'язані із взаємодією з іншими людьми). Потужним мотиваційним фактором є мета – усвідомлений і запланований результат діяльності, що виступає як суб'єктивний образ майбутнього продукту. Як стверджує С. Занюк, «цілі мобілізують волю та енергію, спрямовують діяльність і, при успішному досягненні, створюють ситуацію успіху та дають емоційний заряд, що посилює мотивацію до кінцевої мети» [1, с. 39]. Співвідношення мотиву і мети є діалектичним: мотив виступає причиною (спонукою) для постановки цілі (наприклад, мотив самореалізації стимулює постановку мети написати наукову роботу). Чим конкретнішими є цілі, тим сильнішим є їхній спонукальний вплив.

Конкретизація мети, розробка проміжних цілей (етапів) та засобів їх досягнення – необхідний мотиваційний фактор творчої діяльності. Ефективність значно зростає, якщо викладач і студент спільно визначають мету. Залучення студента не лише до формулювання завдань, а й до аналізу, обговорення умов та планування діяльності перетворює його з пасивного виконавця на активного суб'єкта навчального процесу.

Вихованню стійкої позитивної мотивації сприяють: позитивна психологічна атмосфера в освітньому процесі, колективні форми роботи та відносини співробітництва між викладачем і студентом, непряма допомога викладача (поради, що підштовхують до самостійного

рішення) та використання методів творчості (мозковий штурм, SWOT-аналіз, метод асоціацій тощо), залучення до оцінної діяльності та формування адекватної самооцінки.

В умовах стрімкого технологічного розвитку та інформаційного простору, традиційні підходи часто є недостатньо ефективними. Саме інноваційні методи забезпечують створення динамічного та цікавого освітнього середовища, сприяючи розвитку критичного мислення, креативності та самостійності студентів. Використання ігрових технологій (гейміфікації), технологій критичного мислення, інформаційно-комп'ютерних технологій, проєктної діяльності та візуалізації навчального контенту, фреймове структурування, ейдос-конспект, метод РАФТ (роль, аудиторія, форма, тема), застосування буклетів, дайджестів, коміксів, мемів, інфографіки – усі ці навчальні прийоми «перетворюють» студента на активного учасника, а не пасивного споживача інформації, формуючи ключові фахові компетентності.

Підтримка позитивної атмосфери в освітньому процесі є ключовим чинником, що сприяє формуванню мотивації студентів, їхньому бажанню вчитися та досягати успіхів. З. Крамська, досліджуючи роль викладача у формуванні стресостійкості та адаптивності здобувачів освіти в умовах воєнного стану, зазначає, що «система освіти в Україні зазнає значних викликів, пов'язаних із психологічною напруженістю, адаптацією до нестабільних умов навчання та необхідністю збереження якості освітнього процесу. Викладачі є не лише носіями знань, а й важливими агентами підтримки та психологічної стійкості здобувачів освіти» [2, с. 137]. Саме тому одним із важливих аспектів освітнього процесу є визнання успіхів кожного студента та створення ситуацій, які допомагають відчути впевненість у своїх силах та здібностях. Визнання може проявлятися в таких формах: а) похвала: вербальна похвала за конкретні дії, зусилля або результат; це може бути підкреслення старанності, особистого зростання або креативного підходу; похвала повинна бути щирою і зосередженою на конкретних діях здобувача освіти; б) публічне визнання: відзначення успіхів студентів перед групою або на інших заходах; це підсилює мотивацію як для відзначеного студента, так і для інших, які прагнуть досягти подібного результату; використання різних форм заохочення: це можуть бути дипломи, сертифікати або спеціальні нагороди за досягнення в певних галузях

знань, творчості або спорту; в) застосування реальних життєвих прикладів: пояснення, як вивчений матеріал може бути корисним у повсякденному житті та професійній діяльності [3]. Таким чином, мотивація стає рушійною силою навчальної та творчої діяльності, яка допомагає здобувачам освіти не лише досягати високих результатів, але й отримувати задоволення від самого процесу навчання.

Висновки. У сучасних закладах вищої освіти проблема мотивації творчої діяльності студентів набуває особливого значення, оскільки саме творчість та креативний підхід є необхідними складовими професійної підготовки. Для ефективного вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати інноваційні методи навчання, що поєднують практичну спрямованість, інтерактивність та індивідуалізацію навчання. Важливим є також створення сприятливої психологічної атмосфери, що підтримує ініціативність та самовираження студентів та надає можливості для реалізації творчого потенціалу через проєктну діяльність, конкурси та інші форми активної участі. Лише за умов комплексного підходу та зацікавленості викладачів можна забезпечити високий рівень мотивації студентів до творчої діяльності що є основою їхнього професійного та особистісного розвитку.

Література

1. Занюк С. Психологія мотивації : навч. посіб. Київ: Либідь, 2002. 304 с.
2. Крамська З. Роль викладача у формуванні стресостійкості та адаптивності здобувачів освіти в умовах військового стану. *Українські студії в європейському контексті. 2025. № 10. С. 137–143.*
3. Полець М. Підвищення рівня мотивації майбутніх ІТ-фахівців в закладах фахової передвищої освіти. *Академічні візії. 2024. Вип. 32. С. 1–8.*
4. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб. / В. Лозова, Г. Троцько. 2-е вид., випр. і доп. Харків : Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди: ОВС, 2002. 400 с.
5. Фромм Е. Революція надії. URL: <https://vpered.wordpress.com/2010/06/10/fromm-revolution-of-hope/>.
6. Хекхаузен Х. Мотивація та діяльність. URL: <https://surl.li/qqsbrpv>.
7. Шарова Т.М. Сучасні погляди на індивідуалізацію навчання обдарованої молоді. *Українські студії в європейському контексті. 2024. № 9. С. 308–318.*